

HOZZÁSZÓLÁS FEJÉR ÁDÁM "HUSZ JÁNOS, A CSEH KULTÚRA
MÁRTÍRJA" C. ÍRÁSÁHOZ

Az írás irányultsága engem a szellemtörténeti irányzat megközelítésére emlékeztet (vö. pl. a 11. oldalon: "a cseh szellem nem kívánta betartani az eszmék logikája által diktált rendet...), s ezért a szöveg magán hordja a szellemtörténeti iskola előnyeit és hátrányait egyaránt. Igaz, Fejér Ádám mindvégig hangsúlyozza a kultúrtörténeti tudatot és tiszteletben tartja a történelem mozgásirányát. A szellemtörténeti iskola előnye, hogy sokszor zseniális, intuitív meglátásaival eddig nem észlelt összefüggésekre mutat rá, a hátránya azonban az, hogy a sokszor deklaratív állítások a másképpen gondolkodók számára nemigen verifikálhatóak. Úgy van ez mint a hittel: aki hiszi, az érti, aki viszont nem hisz, az értetlenül áll a hallottakkal szemben.

Jellegzetesen szellemtörténeti kultúrtypológiai megközelítés a Husz János és Tell Vilmos intuitív karakter és kultúrtypológia, de nem hiszem, hogy mentes lenne a kissé romantikus szlavofil, s ennek következtében a nyugat-ellenes előítélettől. Merész állítás, hogy a "svájci nép nem rendelkezett kultúrtörténeti küldetéstudattal" /10.old./ . Vajon nem inkább Max Webernél kellene keresnünk a választ, vagyis, hogy a protestáns /munka/etika teremtette meg a kapitalizmus szellemét. Svájcban megvalósulhatott a reformáció, amíg a huszitizmus eszméi Csehországban nem "öltöttek testet". Az viszont igaz, hogyha egy eszme megvalósul és intézményesül, akkor könnyen erejét veszti, "elalszik", s egy gondolat általában ott él, ahol még feszültségben van, tehát nem teljesedett be. Azt nem állítom, hogy minden feszültség-beteljesedés a gondolat halálával jár, hiszen az igazi beteljesedés újabb gondolati feszültségeket kell, hogy hordozzon. Oscar Cullmann, ez a svájci // teológus a kereszténység lényegét éppen a "már igen" és a "még nem" feszültségben látja. Ezért helyes Fejér Ádámnak J. Rogge-től származó idézete a 2. oldalon, vagyis, hogy "az egyház mindig a változás, a valamivé válás állapotában van és sosem a befejezettség, a lezártság állapotában".

Számomra nagyon kétséges a "kultúrmártír" kategóriája. A "martüsz" eredetileg "tanú"-t jelent, s a mártír az, aki egy általa szentnek vélt ügyről, igazságról olyan elszántsággal képes tanúskodni, hogy azért az életét hajlandó feláldozni. (Erre vonatkozólag ld. P. Ricoeur: "A tanúság hermeneutikája" c. írását *A hermeneutika elmélete* c. kötetben.) Na most, "kultúrmártírokról" szerintem csak akkor beszélhetünk, ha a kultúrát magát vallásként, vagy valami eszmeként fogjuk föl. Ezt a szemléletet én pedig nem vallom, mert számomra a kultúra nem vallás, de nem is eszme, hanem *eredmény*, sőt — megkockáztatom - *melléktermék*, valami

hitnek, meggyőződésnek, vagy művészi érzékenységnek — kétségtelenül rendkívül nemes mellékterméke. Ezért Luther ugyanúgy nem kultúrhős — ahogy Husz sem kultúrmártír. Luther Isten ügyének a megszállottja volt, a szenvedélyes igazságkereső, a *par excellence* hívő, s az, hogy ő lefordította a Bibliát németre és ezzel megteremtette a modern német nyelvet, ez hitének következménye, tehát hite, meggyőződése szempontjából csak másodlagos, akcidentális tényező volt.